

Et Brev fra Ove Høegh-Guldberg.

Ved Gustav Ludvig Wad.

Nedenstaaende Brev fra Guldberg til Biskop Jørgen Karstens Bloch er meddelt efter en i G. L. Badens Papirer i Rentekammerarchivet (Nr. 246) funden Afskrift, der af Baden er paategnet: Originalen har jeg foræret Korrespondentens Søn Professor Guldberg. Brevet har aabenbart hørt til Biskop Blochs Samlinger til Fyens Gejstligheds Historie, hvilke kom i Badens Besiddelse (se Auctionscataloget over hans Bog- og Manuscriptsamling S. 9) og nu til Dels findes i Universitetsbibliotheket.

Højædle, højærværdige og høj lærde Hr. Biskop, Gunstigste Ven og Velynder.

Et Brev fra Deres Højærværdighed, saa uventet, saa ufortjent og saa venskabsfuldt, fortjener min inderligste Taksigelse. De tænker paa mig, De elsker mig, De vil forsikre mig det, mig, som kun nød saa kort den Ære og Glæde at være kjendt af en Mand, hvis Lærdom og Duelighed jeg fra mine første Studenteraar har forundet(!) og brugt i Sandhed til min Opmuntring, og hvis Guds frygt og ædle Egenskaber jeg ved en nærmere Adgang baade til Dem og det Sted, hvor Herren brugte Dem, har faaet den faste Overbevisning om. Og dog, oprigtigste Hr. Velynder, har jeg ikke først skrevet Dem til og ikke lykønsket Dem paa det nye Sted, Kirkens Hoved har givet Dem saa vigtig en Tjeneste¹⁾. De vil selv undskylde mig og har gjort det i Deres ærede Brev. Jeg tør da haabe, at de overser en Mangel af den sædvanlige Skyldighed og vil tro, at saalænge der er Liv i mig, kan jeg aldrig glemme, aldrig mindre ære Ribes ypperlige Biskop. Mine Forretninger, Hoffets Adspredelser, mit eget besynderlige Arbejde vil jeg ikke paaskylde: hvor kunde jeg det ved Siden af Deres Højærværdighed, som i saa vanskelig, saa arbejdsfuld en Post dog vil skrive mig til? Nej, jeg vil afbede en Forsømmelse, der er mig naturlig, og som jeg altfor lettroende tænker, at mine Venner og Velyndere undskylde.

¹⁾ Bloch blev 1764 forflyttet fra Embedet som Præst ved Christiansborg Slot til Bispestolen i Ribe.

Min Prinds og Herre bliver ved at give det Haab, som saa mange ærlige Danske glæde sig ved. Hans Indsigt og Overlæg tage mærkeligen til. Hans Sindighed er den samme, og hans Flid vil jeg haabe at skulle vedvare endog under alle de Forandringer, *vi leve og kan vente* at leve i. Jeg har og den Tillid til den Højeste, at skal bevogte den Religions og Tros Sæd, han selv har nedlagt i hans Hjerter. Hvad hans Kundskab angaar, da blive vi ved at undersøge og indse den aabenbarede Theologi; Naturens Ret er og i dette Aar vor Betragtning; hertil føje vi den danske Historie fra Reformationen af og de sydlige europæiske Rigers. Saaledes vandre vi frem til det Maal, vi tro at bør sigte til, dette nemlig: at kunne have Prindsens 17de og 18de Aar til de Viden-skaber, der egentligen danne Prindsen¹⁾.

Endnu bør jeg ikke glemme, at Hans Kongl. Højhed øver sig i at skrive Breve, og jeg tør sige lover af en Snes Forsøg allerede mer, end jeg selv har turdet vente. Men, Deres Højærværdighed, bed for denne dyre Plante, at ingen Hede eller Tørke maa forstyrre den og standse dens Væxt. Ak! hvor glæder jeg mig med Bævelse! Ak! vilde Herren beskjerme og redde os saa kostelig en Søn af vore Konger og saa kjær en Broder af den ejegode Herre, der regerer os. Jeg ved, at De, kjæreste Hr. Biskop, vil bede for ham: han elsker Dem og har, da jeg fortællede ham Deres Omhu og Kjærlighed for ham, selv befale mig at forsikre Dem om hans Venskab og kjærlige Erindring.

Hvor gjør det mig ondt, at jeg ikke endnu kan levere Deres Højærværdighed den Efterretning, De ønsker om min Morfader. Skylden er ikke min, men min gamle Morbroders, der har sendt mig noget, men har, for at føje mere til, faaet det alt tilbage og saaledes gjort det umuligt for mig endnu at kunne ære vor Familie med at give den Sted i Deres Højærværdigheds Samling. Denne min 71 Aar gamle Morbroder har Alderens Langsomhed og Svaghed og for ikke at bie saa længe, indtil jeg intet faar, vil jeg her skrive, hvad jeg selv ved. Noget vil dog ikke mishage min Velynder.

Min Morfader Ove Hansen Guldberg var født i Fyen (Stedet erindrer jeg ikke) Aar 1665. Hans Fader Hans (Olesen) Guldberg var Sognepræst paa Landet og havde to Brødre, hvoraf den ene var Sognepræst i Helsingborg, da Skaane blev de Svenske af-

¹⁾ Arveprinds Frederik gik den Gang i sit trettende Aar.

traadt, og den anden Præst i Fyen. Men ingen af disse kaldte sig Guldberg, men Fa[n]gel. Min Morfaders Farfader var og Præst i Fyen¹⁾, og da disse tre Sønner, som han selv læste for, i deres Drengaar vare opstegne i Kirketaarnet for at ville tage nogle Ugleunger, faldt min Morfaders Fader ned og slog sig saa ilde, at han ikke kunde rejse sig, men laa som besvimet; hans Brødre, der troede ham død, løb hjem og tiede alt. Drengen kom til Live, og af Frygt for den strenge Fader krøb ud af Kirkegaarden og lagde sig paa en Høj noget derfra, som kaldes Guldhøj eller Guldbjerg. Han sov, og efter 24 Timers Søvn, da man med Skræk forgjæves havde søgt ham, fandt man ham vaagende og frisk og sund. Han besluttede derfor i sine modnere Aar at kalde sig Guldberg eller Aurimontanus (og jeg vil meget tvivle om, at han har kaldt sig andet end Aurimontan, naar han har brugt Binavn; thi jeg har et dansk Brev eller en Lap af et Brev, hvor han skriver sig Hans O. Aurimontan). Hans Brødre tværtimod bleve ved at kalde sig Fa[n]gel. Han blev nu Fader til 5 Børn (som jeg vist ved) 3 Sønner: Ole, Dines og Ove, og to Døtre; den ældste Datter blev hemmelig gift med en adelig Harboe og blev Moder til Generalmajor Niels Harboe i Norge, som har efterladt sig mange Børn; den yngste Datter blev gift her i Sjælland med en Præst ved Navn Svane og blev Moder til en Søn Elias Svane, der og blev Præst, først i Guinea, hvorfra han bragte (jeg tror) 2 Sorte, som deponerede ved Universitetet og hvoraf den ene endnu lever som Degn i Sjælland. Hvad Sønnerne angaar, saa bleve de ældste Ole og Dines ogsaa Præster. Den første var Præst i Stadel ved Ringkjøbing og har vist været en meget duelig Mand og sær kyndig i Theologien, hvilket jeg endnu med Forundring ser af en hel Samling af Dispositioner, mer eller mindre udførte, jeg har, og som tilhobe vise en paa de Tider forunderlig Styrke in Exegesi et Theol. morali. Han har endnu levet 1708 og nok længere²⁾. Han har efterladt sig, som jeg ved, 2 Sønner, hvoraf den ene Hans Georg blev Præst i Jylland, men døde hastig³⁾; den an-

¹⁾ Ifølge Wibergs Præstehistorie var Oluf Hansen Sognepræst i Fangel i Fyen. hans Søn Hans Olufsen Fangel Præst i Guldbjerg og Nørre Sandager, dennes Søn Ove Hansen Guldberg Præst i Hvirring, Hornborg og Tamdrup i Aarhus Stift.

²⁾ Ifølge Wiberg døde han omtr. 1711.

³⁾ Hans Jørgen G. blev 1681 Præst i Højbjerg og Elsborg, men døde før Indsættelsen.

den lever endnu og er Controleur i Grenaa ved Navn Knud Guldberg,

Dines blev Præst uden Tvivl i Fyen, men døde ung¹⁾; thi han var død 1698; dog efterlod han sig 3 Sønner: Hans, Jacob, Morten. Den ældste og yngste ere mig ubekjendte; men den mellemste var Amtsforvalter i Nyborg, og en Datter af ham er, om jeg ikke fejler, gift med Sognepræsten ved Nicolai Kirke²⁾.

Jeg kommer nu til min Morfader Ove Guldberg. Han med sine Brødre mistede meget tidlig deres Fader, hvorover han blev antaget af hans Farbroder Præsten i Fyen, som kort efter satte ham i Odense Skole. Han var da kun 10 Aar gammel. I Juleferien vilde han gaa hjem til sin Farbroder; men blev noget fra Odense overfaldet af et stærkt Snefog, da han i Uskyldighed sætter sig ved et Gjærde, sner inde, tilbringer Natten der og en Del af den følgende Dag, levende imidlertid af det med sig bragte Hvedebrød, bevarede Livet og slap ud ved nogle Bønders Hjælp efter 30 Timers saa besynderlige Ophold.

Han blev Student, men da var hans Farbroder død. Uden Midler og Venner led han meget ondt og blev for at faa sin 2 Examen nødt til at tjene en Bonde i Fyen i Høstens Tid, da han med 5 Rd. 2 $\frac{1}{2}$, han derved havde skaffet sig, gaar til Kjøbenhavn og efter overstaaet Exam. Philol. erholdte han Condition hos en Præst i Sjælland, i hvilken Tid han gjorde sig klar fra Akademiet, og endelig blev kaldet til Rector i Bogenose og Capellan tillige i Byen. Nu giftede han sig med en Datter af en Forvalter paa Brangstrup i Fyen ved Navn Hans Brangstrup; Jomfruen hedde Marie Elisabeth. Alt dette er nok sket i Aaret 1694 (sildigere vist ikke). I denne Tid blev han angreben af en hidsig Feber, der truede hans Liv. Alle Medicamenter var forgjæves, og den Syge forlanger selv Multebær. Den nærværende Medicus, som troede ham ved Livets Ende, tillod det: han spiste 3 Theskaaler og faldt i Søvn; han kalder i Drømme paa sin Kone, som kommer; han beder hende tælle; hun maatte og tællede først til 18, da han sagde: nu flytter jeg; siden til 14, da han føjede til: nu har Flyt-

¹⁾ Dines G. findes ikke hos Wiberg, der har en Broder til ham ved Navn Hans G. som Præst i Ramme.

²⁾ Hans Sørensen Lemming, Sognepræst ved St. Nicolai Kirke, død 1788, var 1. Gang gift med Anna Beate Scheel, Enke efter Amtsforvalter Jacob Dinesen Guldberg, se Scheel, Stamtavle over en Familie Scheel, S. 2.

ningen Ende. Hans Helbred tog nu til, og han kom sig fuldkommen. Denne besynderlige Historie er ganske vis.

Aar 1699 blev han af Generalmajor Reedtz, Herre til Barritskov i Bjerreherred, Aarhus Stift, kaldet til Sognepræst til Barrit og Annex. Her tjente han ikke uden megen Velsignelse i 18 Aar. En Mængde Børn, Krigstiderne og Fattigdom gjorde det nødvendigt for ham at have i sit Hus og selv allerøftest at lære en Del fremmede Børn, som han sendte til Universitetet; tidt havde han indtil 12. Iblandt dem var sal. Bisp Pontoppidan, men som dog for sin daværende *Ungdoms Uartighed* ikke blev dimitteret fra ham.

Fra Barrit blev han af Groskantsler Holst¹⁾, for hvilken ligesom for daværende Fyrstinde Anne Sophie han ofte paa Boller havde prædikeret, kaldet til Hverring, Tandrup og Hornborg i Nim Herred tæt ved Horsens. Dette store Kald fik han 1717. Her stod han i 14 Aar, indtil han døde 1731 i October. Hans sidste Rejse og Forretning var at staa Fadder til mig den 6. Septbr.²⁾. — Han efterlod sig 6 Sønner: Hans, som endnu lever og er Præst i Ringsted og har 3 Sønner og 1 Datter; Jørgen Christian, Præst i Karrebæk i Sjælland og for mange Aar siden død, som efterlod sig kun 2 Døtre; Dines, Præst i Gylling i Aarhus Stift, Hads Herred, der er død 1758 og havde og 2 Døtre; Vitus, ogsaa Præst i Sjælland³⁾, død for lang Tid siden, og havde kun én Søn; Niels, ogsaa Præst, men duede intet og er død⁴⁾; Jacob, død Attestatus paa Regensen. Foruden disse Sønner havde han 3 Døtre: min Moder, den ældste og som havde 3 Sønner og én Datter efter sig; den anden gift i Sjælland med en Controleur i Næstved, som har 3 Døtre; den tredie gift med en Præst Anders Kragh i Lundum, og havde 1 Søn og 1 Datter.

Hvad ellers min Morfader angaar, saa tør jeg, hans Dattersøn, give ham det upartiske Vidnesbyrd, at han var en sand gudfrygtig Mand, en ivrig Præst, et redeligt Menneske, en hjælpsom Slægt for sine Paarørende, hvoraf han i sit Hus har opdraget 5, en ivrig Ven, en venlig Mand i Omgang, elsket af alle og æret baade af store og smaa. Hans Navn er endnu helligt for alle gamle, der have kjendt ham.

¹⁾ o: Holstein.

²⁾ De her angivne Aarstal afvige fra Wibergs Præstehistorie.

³⁾ I Haarslev og Thingjellinge.

⁴⁾ Afsat 1750.

Hvad hans Egenskaber angaar som Borger i den lærde Verden, saa var han i højeste Grad hengiven til Studeringer, og derfor lod alle Husholdningssager, endog ad reprehensionem¹⁾, hvile paa Mormoder. Han besad i det latinske Sprog en meget stor Styrke og har skrevet dette Sprog saa vel og saa rent fra sin Tids herskende Fejl, at jeg med megen Forundring har læst nogle af hans Breve. Det græske Sprog kjendte han og saaledes, at han grundigen kunde forstaa det nye Testamente. Men i Theologia dogm. et morali, exegetica et homiletica tør jeg sige, og det med Vished, at han havde noget forud for mange andre. Jeg har faaet efter ham 1) nogle faa Prædikener, hvori den nøjeste Exegesis med den lydeligste, grundigste og til Hjertet trængende Sandheds Forestilling vist findes, og det fri fra alt det Ordspil, alt det Fyldekalk, al den løse Veltalenhed, som ellers saa meget udmærker hans Tid; 2) en Cathechismi Forklaring, der har i Grundighed og en ham egen Tydelighed og Opbyggelighed et stort Fortrin; 3) et Skrift mod de Halliske Theologers Pietismum, hvoraf jeg har kjendt hans dogmatiske og exegetiske Styrke. Jeg kan da sige, at han har haft et stort, sindrigt, dybsindigt Hoved; men jeg kan og se, at han mere har været grundig end belæst, mere hentet alt hos sig selv end hos andre; hvor kunde og en fattig Mand have Bibliothek og hvor vanskeligt for en Landsbypræst at være kjendt med den lærde Verden? Han havde til at overbevise vildfarende, oprette fristede og vinde halstarrige et meget stort Pund; han blev og derfor meget søgt og det af store Folk. Man rejste langvejs for at høre ham og tale med ham. Hans store Sindighed og Sagtmodighed og Højagtelse endog for meget mindre Sjæle end hans ophøjede ham meget. Kort sagt, han var virkelig en stor og i sin Kreds et meget nyttigt Redskab for Gud. Endnu ét: han var ivrig for Kirkens Lærdom; men det, jeg af et Par Breve ser, en sær nøjagtig Skjønner af Bibelens, Kirkens og Theologernes Lærdomme, en Egenskab, jeg ved, Deres Højærværdighed sætter synderlig Pris paa, helst i de Tider. Hans Sønner har, som oplærte af ham, alle været brave Folk paa én nær; men ingen har opnaaet deres Fader; alle havde de været secteriske af ham og det uden noje nok at indse ham. Jeg skriver upartisk. Men jeg maa ende et langt Brev. Kan jeg faa videre Underretning, skal jeg sende den siden. Gid Deres Højærværdighed kunde

¹⁾ Ulæseligt Ord.

læse alt dette! Den fattige Holst takker for Gaven. I det øvrige bliv ved at elske mig og unde mig den Ære af et Brev imellem. Herren bevare, opholde og velsigne Dem med naadige Frue. Den gode og brave Rector Hansen, min Lærer, beder jeg inderlig hilset.

Jeg er med den største og oprigtigste Højjagtelse

Deres Højærværdigheds ydmygste Tjener og trofaste Ven

O. Guldberg.

Jeg bor i Vimmelskaftet hos Kræmmer Jørgensen. Københavnen den 26 Jul. 1766.

Efterskrifter til Stamtavlen over Familien Huitfeldt.

Til Redaktionen for Personalhistorisk Tidsskrift.

I Anledning af de på Stamtavlen over Familien Huitfeldt (Personalhist. Tidsskrift IV) anførte Bemærkninger om Consul Lars Huitfeldt af Soon (min Fader) ønsker jeg Plads for følgende faktiske Oplysninger.

Nævnte Lars Huitfeldt fødtes i 1804 og lyses i Kuld og Kjøn ved Moss Sørenskriveri 1810. Samtidig med denne Akt nedlagde Faderen Forbud mod at Barnet førte hans Navn. Efter at have levet hos Faderen til dennes Død og senere at være bleven voksen fandt han at burde kalde sig ved sit fædrene Navn.

Den stedfundne Kuldlysningss formueretlige og familjeretlige Følger har i Stamtavlen fundet en Fortolkning, som jeg anser urigtig. Jeg antager at de norske gjældende Love anvendte på Tilfældet, hjemler min Faders Linje Ret til Navn og Succession til det Huitfeldtske Fideikommis.

Da imidlertid en nærmere Begrundelse for min Opfatnings Rigtighed, såvelsom en videre Diskussion om Spørgsmaalet, ikke rettelig horer hjemme i Tidsskriftet som urette Forum, og således ikke kan føre til noget Resultat, har jeg kun ved ovenstående villet gjøre opmærksom herpå, at Tidsskriftets Redaktion¹⁾ eller Stamtaavlens Forfatter ikke kan levere nogen Afgjørelse med bindende Virkning, idet der altså kun er leveret og kan leveres en Fortolkning over et juridisk Spørgsmål. — Det er for de mulige Følger

¹⁾ Redaktionen har aldeles ikke yttret sig om det her behandlede Spørgsmaal, end sige leveret nogen Afgjørelse af det.